

*Notes
sobre la
desamortització
napoleònica
a les
comarques
gironines*

per
**RAMON ALBERCH
i FUGUERAS**

I. LES FONTS

L'estudi del procés desamortitzador al segle XIX compta a hores d'ara amb nombrosos estudis que certament han de permetre —en un futur molt proper— establir les línies mestres d'aquest transcendental procés de transformació de la propietat, així com també mesurar el grau d'importància que tingué en el desvetllament econòmic i polític de la burgesia peninsular. Amb tot, aquestes recerques s'adrecen majoritàriament cap a l'estudi de les desamortitzacions de Mendizábal i Madoz, i només darrerament sembla que els estudis de Richard HERR (1) tendeixen a donar una veritable importància a la desamortització de Godoy durant el regnat de Carles IV.

En contrapartida, l'estudi de l'intent desamortitzador dut a terme durant els anys 1808-1814 no ha merescut més que petites al·lusions en treballs fins i tot especialitzats en la important temàtica de la desamortització (2). Així veiem que —llevat del treball de Joan MERCADER— manquen estudis que tractin la desamortització napoleònica, en cap aspecte comparable amb les desamortitzacions posteriors pel que fa al volum de vendes, però que té el valor de relançar —ja en ple segle XIX— la idea de

(1) R. HERR, «Hacia el derrumbe del Antiguo Régimen: crisis fiscal y desamortización bajo Carlos IV» a *Moneda y Crédito* núm. 118, setembre, 1971, pp. 37-100. A Girona els treballs sobre desamortització es redueixen als de M. MOLI i FRIGOLA «La desamortitzación en la provincia de Gerona (1835-1854)» 2 vols., tesi presentada a la U.A.B. l'any 1976, i F. SIMON SEGURA «Contribución al estudio de la desamortización en España. La desamortización de Mendizábal en la provincia de Gerona». I. E. F., Madrid, 1969.

(2) Així veiem com P. PONSOT a «Revolution dans les campagnes espagnoles au XIXe siècle: les desamortissements. Revue des études récentes» a *Etudes Rurales* núm. 45, 1972, pp. 104-123, no cita cap treball sobre desamortització napoleònica, i que F. TOMAS y VALIENTE a «Recientes investigaciones sobre la desamortización: intento de síntesis» a *Moneda y Crédito* núm. 131, desembre, 1974, pp. 95-160 realitza una intel·ligent interpretació de la desamortització duta a terme pels francesos prenent com a base l'article de JOAN MERCADER «La desamortización en la España de José Bonaparte» a *Hispania* núm. 122 C.S.I.C., 1972, pp. 587-626. També s'ocupen d'aquests anys J. M. MUTILOA «La desamortización napoleónica en Vicaya» a *Estudios de Deusto* (Bilbao), números 36-38 (1969), pp. 297-337, i FORT i COGUL, E. a «Las desamortizaciones del siglo XIX y sus repercusiones en Santes Creus» a *Studia Monástica* (Montserrat), XII, núm. 2 (1970), pp. 29-310.

l'absoluta necessitat de procedir a una revisió de la propietat agrària (3).

Per altra banda, l'estudi de la desamortització napoleònica ofereix des del punt de vista de les fonts una notable dispersió i una manca de material imprès —sobretot premsa— que dificulta molt la feina de l'investigador. Personalment he basat aquest treball sobre la documentació de cinc arxius: el de l'Arxiu Històric Municipal de Girona (A.H.M.G.) —sobretot els Manuals d'Acords de l'època (4)—, la documentació de la guerra del francès que obra a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (A.C.A.), la de l'Arxiu Diocesà de Girona (A.D.G.) (5), els Llibres de Resolucions Capitulars de l'Arxiu de la Catedral de Girona (A.C.G.) i finalment, la documentació notarial d'aquests anys que es troba a l'Arxiu Històric Provincial de Girona (A.H.P.G.), i que ens ha fornint les dades més interessants (6).

II. LES PROPIETATS DE LES CLASSES PRIVILEGIADES EL 1808

La Girona de primers del segle XIX es trobava —com la majoria de pobles de Catalunya— en una situació de clar predomini econòmic i polític de les classes privilegiades, accentuat aquest fet pel fort pes específic de l'estament eclesiàstic que —com ho demostraren en els set-

(3) El mateix MERCADER es preocupa per la desamortització francesa a «**Santes Creus en la guerra contra los franceses. La política del Mariscal Suchet en la baja Cataluña**». Santes Creus. Publicacions de l'Arxiu Bibliogràfic, 1950, concretament pàgines 75-86, i a «**Barcelona durante la ocupación francesa (1808-1814)**», C.S.I.C., Madrid, 1949, pp. 252-256. D'altres autors també hi dediquen unes línies breus, Cfr. J.M. RECASENS i COMES, «**L'administració Suchet a les comarques tarragonines**», Episodis de la Història núm. 173, Rafael Dalmau edit. 1973, pp. 39-40, i A. FOLCH, «**Aspectes de la desamortització (segle XIX)**», Episodis de la Història, núm. 176, Rafael Dalmau edit., pp. 7 i seg.

(4) També hem mirat els lligalls de correspondència francesa del 1810 al 1813 i la premsa de l'època: la «Gasetta del Corregiment de Gerona» del 1810 i la «Gazette de Gironne» del 1812.

(5) Bàsicament la documentació dels anys 1808-1814 que es troba a les seccions C i S.

(6) Ens hem servit de la documentació dels notaris següents: Manuel LAGRIFA, vols. número 1.067 (1809-1810), 1.068 (1811-1812) i 1.069 (1813); Lluís SALA, vols. núm. 833 (1810-1813); Carles PRAT i PLANA, vols. núm. 1.102 (1810-1813); Francesc PUIG i DORCA, vols. núm. 912 (1808-1812) i 913 (1813); Joaquim RIBOT, vols. núm. 533 (1810), 534 (1811), 535 (1812) i 536 (1813); Ignasi GAUBERT, vols. núm. 712 (1809-1811) i 713 (1812 - 1814); F. C. BEFARAS, vols. núm. 690 (1810-1812) i 691 (1813-1814), i Josep BOU i MARTORELL, vols. núm. 646 (1810) 647 (1811), 648 (1812) i 649 (1813).

ges— gaudia d'una completa influència ideològica sobre la resta dels gironins. Aquest domini absolut de la situació es reflecteix a nivell quantitatiu en l'elevat nombre d'integrants del clergat a Girona ciutat: 460 clergues l'any 1787 (7) i 616 el 1797 (8).

A aquesta influència ideològica caldria afegir-hi el predomini en el camp econòmic —juntament amb els forasters terratinents i la noblesa— que es palesa en les nombroses propietats, sobretot cases i terres, amb què comptaven abans de l'esclat revolucionari.

Quadre núm. 1 (9)

Propietat de les cases

1. Forasters amb finques (19'6 %).
2. Vidues (9'5 %).
3. Noblesa (8'7 %).
4. Hisendats (5'7 %).
5. Militars i Gaudints (4'5 %).
6. Eclesiàstics (4'5 %).

Propietat de les terres

1. Forasters amb finques (60'8 %).
2. Eclesiàstics (11'1 %).
3. Militars i Gaudints (8'2 %).
4. Hisendats (4'9 %).
5. Noblesa (4 %).
6. Hortolans (3'5 %).
7. Llauradors (2'1 %).

Censos i Censals

1. Eclesiàstics (30'5 %).
2. For. amb fin. (24'8 %).
3. Noblesa (13'9 %).
4. For. sense fin (9 %).
5. Hereus (6'6 %).

(7) Els integrants del braç regular eren 213. Si hi sumen tots els religiosos que vivien als 14 convents i monestirs de la ciutat ens donen aquest número de 460. Cfr. J. IGLESIES i FORT, «**El cens de Florida-blanca, 1787**», Fundació Salvador Vives Casajuana, 1969, vol. II, pp. 11-14. Per copsar la importància de la població monacal al Corregiment de Girona l'any 1787, vid. del mateix autor «**La població monacal catalana l'any 1787 segons el cens de Florida-blanca**» a **II Colloqui d'Història del monaquisme català**, vol. I, Abadia de Poblet, 1972, concretament pàg. 246.

(8) A.H.M.G. **Manual d'Acords 1797**, 28 de desembre.

(9) Hem confeccionat aquest quadre a partir dels impostos que es pagaven a Girona en concepte de Cadastre l'any 1808; per tant, els tants per cents que figuren darrera l'epígraf «cases», «terres», etc. només ens mostren amb aproximació quin era el volum de les propietats, ja que la noblesa i el clergat gaudien de nombroses exempcions sota el Règim Borbònic. D'altra banda, mantenim la classificació d'oficis que consta al llibre de Cadastre; així sota el mot de «Forasters amb finques», s'hi dissimula tota l'alta noblesa terratinent, entre la qual 14 Marquesos, 5 Comtes, 3 Ducs i 4 Barons patirien segrest dels seus béns a mans del napoleònic.

Creiem que aquest quadre ilustra clarament el que diem: predomini absolut de la noblesa —sota les distintes accepcions d'hisendats, gaudints (10), hereus i forasters amb finques o sense— i els eclesiàstics. Així aquestes classes esmentades devien posseir aproximadament el 54% de les cases de Girona i un 89% de les terres. Si tenim en compte que només el 5'6% de les terres estaven a mans dels hortolans i llauradors —en una economia com la de Girona bàsicament agrària—, ens adonem indirectament de quins caràcters de predomini devien assolir els béns que estaven a mans de les classes privilegiades.

L'actuació de les classes benestants gironines davant els setges del 1808-1809 fou capitalitzada d'una manera gairebé absoluta pels eclesiàstics, ja que tenim notícia que una immensa majoria de forasters terratinents s'absentaren de la ciutat durant tot el temps que durà aquest episodi i en els anys de dominació francesa. El clergat jugà clarament —com tot el poble gironí— la carta anti-francesa contribuint decisivament amb la seva aportació econòmica (11) a les despeses que comportà l'assetjament. Així ho va entendre Augereau que l'endemà de la capitulació de la ciutat, pel desembre del 1809, va endur-se'n expatriats cap a França els gironins més destacats durant els setges, entre els quals s'hi trobaven un nombre indeterminat de nobles i uns 119 eclesiàstics (12).

III. L'ORGANITZACIÓ DE BENS I DOMINIS NACIONALS

Una de les tasques més urgents dels napoleònics era la d'assegurar l'entrada de diners i productes per mantenir el seu nombrós exèrcit, peça clau de la política de conquestes. Per tant,

(10) Sota el nom de Gaudints s'hi incloïa la gent que «gaudia» de privilegis.

(11) Segons les dades que es troben a l'apèndix del llibre de G. MINALI «*Historia Militar de Girona*», Impremta Figaró, Girona, 1848, el clergat entregà durant els setges 197.834 lliures, 7 sous i 6 diners en concepte de donatius, préstecs patriòtics, préstecs forçats, etc.

(12) «Finalmente, que llegado el amargo día de la capitulación, quedaron el expresado P. Prior y religiosos del citado convento (de l'Anunciació) prisioneros de guerra, como también los religiosos de los demás conventos, y como tales, fueron conducidos todos a Francia», Cfr. José María de GARGANTA «Los dominicos de Girona en la guerra de la independencia según una crónica coetánea» a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* (1959), vol. XIII, p. 57. La cita del nombre de religiosos deportats a França és de la pàgina 62. D'aquesta deportació també se'n fa ressò J. MERCADER, *Barcelona durante...*, p. 379.

PREFECTURA DEL DEPARTAMENT DEL TER.

ADMINISTRACIÓ DE BENS NACIONALS.

Se prevé al público que el *Edicto de mayo* - próximo à *Novia* - horas de la mañana se procederá en la Casa de la Prefectura á la adjudicación, rebaxando las reparaciones que se tengan de fer, de las Casas del Gobierno, baix detalladas, situadas en la ciudad de Gerona:

A SABER:

NUMEROS de las Casas.	CARRERS about estan situadas.	DESIGNACIÓ y anticli. Propietari.	Indicació del temps acordat al Adjudicatari per la entrega conclusiva de las obras.
237	de la Albarreda.	Marqués de la Quadra.	un mes.
89	de la Argenteria.	Señor Mallol.	sis setmanas.
238	de los Papelleros.	Religiosos de Santa Clara.	quinze dias.
283, 284 y 285	de los Ciudadanos.	Gazetas de Oca.	dos meses.
267	de la Presa.	Benefici de Sant Pauli.	quinze dias.
104, 105 y 106	puñtal al pont de S. Francesc.	Señor Canguro.	dos meses y miñ.
359	de la Albarreda.	Señor Oca.	dos meses.
321	Plaça del vi.	Torres y Pellisier.	quinze dias.
120 y 121	den Sala.	Benefici de Sant Pauli.	un mes.
49	de la Neu.	Narcis Rovira.	quinze dias.
223	de Bernardinas.	Bernardinas de Gerona.	un mes y miñ.
273	de los Ciudadanos.	Ramon Cros.	un mes.
457	puñtal de la Cathedral.	Hospital de las Indias trovats.	dos meses.
154	de las Ballisterias.	Señor Santlago.	un mes.
324	Plaça del oli.	Marques de Meca.	sis setmanas.
283 y 294	de los Ciudadanos.	Pasapapas.	quinze dias.
286	Plaça del vi.	Deputacó Real.	un mes.

La adjudicación se fará devant del Señor Prefet del Departament del Ter, estant present lo Señor Director de Bens Nacionals, baix las clausulas contenidas en lo quadern de las obligaciones, que se llegirá, y del que á major abundamiento se podrá pendrer conveinient, tant en la Secretaria general de la Prefectura, com en las oficinas de la direcció de Bens Nacionals. Gerona 27 Abril de 1812.

El Director de Bens Nacionals del Departament del Ter,

SALOMEZ.

Proclama anunciant el lloguer de béns de l'Administració de Dominis Nacionals.

els seus primers passos a tota zona ocupada s'adreçava a organitzar un aparell fiscal que possibilités el compliment d'aquesta necessitat imperiosa.

Entre les mesures encaminades a nodrir-se dels recursos del país, l'organització de l'administració de béns i dominis nacionals ocupava una atenció preferent. La seva principal tasca consistia a inventariar i segrestar els béns pertanyents als individus contraris al règim francès, als absents o expatriats forçosos i al clergat regular i els ordes religiosos. Que aquestes mesures eren les més apressants ho demostra la celeritat amb què intentaven posar-les en vigor, ja que a Girona, als pocs dies de la capitulació de la ciutat, el Mariscal Augereau ja esplanava clarament en una proclama les seves intencions. Aquestes —molt sintetitzades— eren les següents (13):

—Organitzar l'administració de Béns i Dominis Nacionals amb una total autonomia dins les seccions relacionades amb l'aparell fiscal.

—Separació radical dels propis de les ciutats amb els pertanyents a Béns Nacionals.

(13) A.H.M.G. *Manual d'Acords 1810*. Proclama del 31 de desembre del 1809.

—Integrar en l'organització de béns i dominis les propietats dels convents i altres senyors expropiats, incloent-hi els lloguers, censos, fruits i tota mena d'ingressos relatius a les persones afectades per les expropiacions.

—Inventariar tots els béns sota segrest.

—Assegurar que la percepció d'ingressos de béns i dominis serà centralitzada a mans d'un Administrador Principal —Lapasset— i els seus subordinats.

—Iniciar una ràpida recerca dels béns que poguessin passar a pertànyer a aquesta administració.

Als objectius esplanats s'hi afegí el segrest dels béns pertanyents al Reial Patrimoni i als jesuïtes expulsats. També cal dir —en una visió general del tema— que aquesta operació desamortitzadora (14) tenia com a objectiu prioritari frenar el deute públic i recompensar les persones addictes als francesos (15). Pel que hem pogut escatir, el nombre de béns en disposició de llogar-se foren sempre superiors als que es llogaren a la pràctica, sobretot pel fet que —a més d'existir un cert recel a introduir-se en propietats fins feia poc pertanyents a les oligarquies locals— el desgavell demogràfic havia ocasionat que moltes terres quedessin sense conrear per manca de braços (16).

A Girona aquesta administració era integrada per un Administrador principal, un Director principal, un Inspector i un Comissari en els llocs de responsabilitat, amb una sèrie de subalterns

generalment oriunds del país i sense gaires possibilitats de protagonisme (17).

— Normes per al lloguer de béns i dominis nacionals

A començaments de l'any 1810, després de finir el primer intent d'inventariar tots els béns que pertanyien al govern francès, s'inicià l'adopció d'una sèrie de mesures encaminades a comprometre la gent del país en el lloguer de les cases, terres, masos i molins afectats per les lleis desamortitzadores. Per poder optar a un arrendament calia tenir en compte les normes següents (18):

—L'arrendament d'edificis procedents de Convents havia d'ésser pel temps de tres anys.

—Els de gent expatriada o absent només per un any (19).

—En arrendar uns béns havien de pagar-se tres mesos per endavant i la resta del preu amb una contínua anticipació de tres mesos.

—L'arrendatari —al moment de signar el contracte— havia de pagar el 6% sobre el preu anual de l'arrendament; tota la resta de despeses (paper segellat, adjudicacions) era a càrrec de l'administració de béns i dominis.

—Els nous arrendataris havien de reemborsar una xifra a convenir amb tots els llogaters acomiadats pel govern francès.

—A les subhastes, per tal de poder fer pujades, calia anar degudament afiançat i lliurar el preu acordat en francs francesos.

Aquestes primeres normes permeten intuir quines eren les intencions dels francesos: incorporar-se sense més preàmbuls els béns dels

(14) Creiem que hom pot emprar el terme **desamortització** —referint-nos a les mesures adoptades pels francesos entorn de les propietats esmentades— ja que si bé el mètode d'actuació se sostenia sobre el **segrest** dels béns, l'intent napoleònic era més envejós i projectava dur a terme —a llarg termini— alguns dels principis sobre la propietat portats a terme a França. Així un dels primers actes de la Revolució Francesa consistí a confiscar les propietats de l'església i dels enemics de la revolució que havien emigrat, amb la diferència —en el cas espanyol— que a França aquests béns es posaren a la venda mentre que ací la immensa majoria es posaren a lloguer. Per una possible comparació del «model» espanyol amb el francès a l'època napoleònica, vegi's la polèmica visió de R. HERR «El significado de la desamortización en España» a **Moneda y Crédito** núm. 131, desembre, 1974, pp. 59 i segs.

(15) J. MERCADER «La desamortización en la España de José Bonaparte», p. 614. A les pàg. 591-592 i 593 hi ha una llista molt completa del tipus de béns afectats per les mesures franceses en el marc general d'Espanya.

(16) I aquest fet sembla que no fou només característic de les comarques gironines, sinó que era generalitzable a tot el país. Cfr. el testimoni de Tarragona a J.M. RECASENS i COMES, op. cit. p. 40.

(17) Generalment tots els càrrecs d'una certa importància eren encomanats a gent vinguda de França —casos de Royanez, Comissari, Devienne, inspector, Ambert, Director principal, Salomez, Lapasset, Chabaud, etc., sobretot a partir de la reorganització duta a terme l'any 1812 amb l'intent d'annexió de Catalunya a França. Pel que fa als empleats gironins, a gran part d'ells ni tan sols se'ls podria considerar uns afrancesats ideològics —casos del recaptador Ramon Boadella, del tresorer Martí Vilar— a excepció, caldria estudiar-ho més a fons, de l'Administrador dels cantons de l'est i sud-est Josep Rovireta. D'aquest últim podríem dir que era qui llogava els béns, a més de dedicar-se —amb un cert èxit— a cercar els que restaven per inventariar, alhora que realitzà una gestió molt eficient i meticulosa durant tots els anys de dominació napoleònica. Cfr. A.H.M.G. «Correspondència Francesa. 1810».

(18) A.C.A. HISENDA. Caixa XXI, Lligall 1. **Imprimés divers et arrêtes. 1810-11-12-13.**

(19) Cal tenir en compte que aquestes normes pertanyen a l'any 1810, quan els francesos esperaven que part dels propietaris fugits en el primer setge s'acollissin a les lleis dictades i tornessin a exigir els seus béns.

eclesiàstics, deixar la porta oberta a la possibilitat d'aixecar el segrest als béns pertanyents als nobles i terratinents absents, i procedir, amb els cobraments per endavant a treure ràpidament els màxims beneficis d'aquesta operació desamortitzadora.

Posteriorment aquestes normes es concretaran i delimitaran. Així, a finals de l'any 1811, els béns pertanyents al clergat podien llogar-se pel nombre d'anys que desitgés l'arrendador, les terres de conreu havien d'arrendar-se per un mínim de tres anys, mentre que els drets nacionals (delmes, censos, cases delmeres), i els béns dels expatriats i absents continuaven poguent-se llogar només per un any (20). Unes mesures addicionals foren establertes per a l'any 1812 —any de la fam— davant la por que els insurgents s'emportessin les collites (21).

També cal fer esment de les disposicions dictades amb l'interès d'atreure's els propietaris absents, permetent-los poder tornar a fruit de les seves antigues possessions. L'any 1810 les normes per aixecar un segrest eren molt poc exigents, en un intent que els propietaris rics tornessin a endegar llurs explotacions agrícoles i així cooperar a paliar les dificultats alimentàries de la població, però en veure els francesos menyspreats els seus oferiments anaren augmentant el nivell d'exigència (jurament de fidelitat i obediència al govern, declaració dels béns amb el seu rendiment anual, pagament d'un cinquè de les rendes abans de tornar a entrar en possessió de les propietats, etc.), acabant cap al maig del 1812, declarant de manera irrevocable que tots els béns dels absents passaven a pertànyer al govern francès (22).

Diversos són els problemes que es presentaven als francesos amb els arrendadors, encara que només farem esment dels relacionats amb els delmes, censos, primícies i lluïsmes.

Els problemes originats per les percepcions dels delmes (23) giraven entorn del fet que els

arrendataris creien tenir dret a fer-se'ls seus, menyspreant els termes en què estava redactat el contracte (24), o bé al·legaven que els col·lectors encarregats de recollir els delmes exigien més del que els pertocava (25). Del mateix terme eren les protestes sobre les primícies (26), impost que consistia en l'oferta dels fruits primerencs o de bestiar que es feia a l'església.

Quant als censos que pertanyien al Govern Francès, es portaren a terme una sèrie de moratòries i rebaixes en els cobraments per tal que els llogaters es possessin al dia en els pagaments (27), donant llibertat absoluta de fer el pagament en diners o espècies als deutors de censos en grans (28). Idèntiques mesures es prengueren en relació als deutors dels drets de lluïisme (29).

IV. TIPUS DE BENS AFECTATS PER LES MESURES NAPOLEONIQUES

— Béns pertanyents al clergat

Resulta molt difícil de quantificar amb exactitud el nombre de béns pertanyents al clergat que caigueren a mans dels napoleònides, ja que a les llistes publicades en forma de proclama només es refereixen generalment a les propietats que tenien molta extensió de terres i a les

(24) El punt concret al qual crec que es refereixen els francesos és el següent: «se les recuerda (...) que no se les ha arrendado más que lo que pertenece al Gobierno Imperial, en reemplazo del Dominio Real, a Comunidades Religiosas suprimidas, y a expatriados». Cfr. A.H.M.G. *Gazette de Gironne*, núm. 56.

(25) A.H.M.G. *Manual d'Acords 1812*, proclama del 13 de juliol.

(26) *Ibidem*. «Son más frecuentes las quejas por lo que respecta a las primicias, y por esto el señor Prefecto cree debe recordar a los Arrendatarios, que generalmente las primicias pertenecen a los Ministros del culto, que el Gobierno protege de un modo especial, y que cualquiera que sea el tenor de la escritura no pueden exigir la reentrada de las primicias, cuando no les haya sido consentida formalmente la cesión por este acto».

(27) A.H.M.G. *Gazette de Gironne*, núm. 51. Joan MERCADER a l'article «Incidències político-socials damunt la propietat monacal catalana en el primer terç del segle XIX», *I Col·loqui d'Història del monaquisme català*, Santes Creus, 1966, pp. 183-208, explica com el desgavell produït per la guerra —juntament amb un cert endarreriment acumulat en el cobrament dels censos— va fer que en prescrivissin alguns pel fet d'haver passat 39 anys sense cobrar-los. Sembla que —sobretot per l'esmentat impacte de la guerra del francès— prescriviren d'un 13 a un 15 % dels censos i censals pertanyents als Monestirs de Poblet i Scala Dei.

(28) A.H.M.G. *Manual d'Acords 1810*. Proclama del 22 de desembre.

(29) A.H.M.G. *Gazette de Gironne*, núm. 58.

(20) A.H.M.G. *Gazette de Gironne*, núm. 8.

(21) Davant la gran crisi de subsistències que esclatà l'any 1812, els francesos van responsabilitzar de la recollida intacta de la collita als arrendataris de béns i dominis —sotmetent-los a un control rígid— i fent responsables als batlles dels pobles del Departament del Ter de la recepció dels productes pertanyents a les terres que no s'havien pogut llogar, i d'entregar-los als magatzems assenyalats a l'efecte. Cfr. A.H.M.G. *Gazette de Gironne* núm. 48.

(22) A.C.A. HISENDA. Caixa XVI. Lligall 4. **Fournitures aux armées. 1812.**

(23) El delme consistia en la desena part de la collita o altres productes de la terra que s'havien de pagar a l'església, al rei i altres senyors. Cfr. **Diccionari Català, Valencià, Balear**, apartat delme. De vegades el delme a percebre sobre una collita era dividit entre distints senyors, i això ocasionava una confusió que feia fàcil l'aparició d'enganys i protestes.

grans cases que es mantenien en bon estat de conservació després dels sovintejats enfrontaments bèl·lics (30).

Amb tot, la mostra recollida ens permet d'insinuar el volum de les propietats confiscades i els ordes religiosos que en resultaren més afectats. A Girona ciutat es confiscaren sobretot béns dels convents (31), encara que sense especificar gairebé mai el tipus de conreu de la terra ni la seva extensió (32). D'una mitjana de 70 cases segregades en els anys de dominació francesa a Girona, només hem pogut esbrinar totalment quin era l'antic propietari —amb menció del nom, professió i causa del segrest— a 51 casos (33). A comarques també es confiscaren

(30) D'entre la multitud de petits inventaris de béns realitzats pels francesos, cal destacar-ne dos: en primer lloc la llista de 47 propietaris de terres i zones boscoses —que abraça el que avui entenem per comarques gironines— realitzada a l'estiu del 1812. Hi consta el nom dels antics propietaris de les terres i la situació geogràfica del terreny, encara que no l'hem utilitzada ja que no assenyala l'extensió de les terres ni la identitat exacta del nou llogater (p.e. en molts casos obliden consignar el nom del llogater i gairebé sempre la professió que exerceix). Aquesta llista es troba a l'A.C.A. HISENDA. Caixa XII. Lligall 1. **Administration de l'enregistrement et des domaines. 1812.** L'altra llista, amb dades molt més precises, fou publicada a la **Gazette de Gironne**, núms. 44, 45 i 47. En lloc de circumscriure's només als camps i boscos, el seu contingut és més ampli: assenyala les cases —amb jardí o sense— els masos, els censos, els delmes, els molins i les terres, precisant generalment la seva extensió, així com el nom de l'antic propietari i el lloc on estan situades aquestes propietats. Constitueix la documentació base sobre la qual hem construït el mapa núm. 1.

(31) En resulten afectats el Convent de Sant Domènec, de Sant Francesc d'Assís, del Carme, de la Mercè, de Sant Agustí, del Mercadal, de Sant Josep, de Sant Francesc de Paula, de Santa Clara i els Monestirs de Sant Daniel i Sant Pere de Galligants. Cfr. A.C.A. HISENDA. Caixa XXI. Lligall 2. **Prefecture du Ter**, i A.H.M.G. **Manual d'Acords 1810**, 7 de desembre.

(32) Només en una proclama s'assenyala que es posen a lloguer en concepte de béns i dominis 18 quarteres de «sembradura» i 13 vesanes de terra boscosa del Monestir de Sant Daniel, 26 quarteres de «sembradura», 5 de bosc, 6 d'herm i 3 de vinya del Convent de la Mercè i 30 vessanes de «sembradura» i bosc i 12 d'herm del Convent de Benedictins Claus-trals. Cfr. A.C.A. HISENDA. Caixa XXI. Lligall 1. **Imprimés divers et arrêtes. 1810-11-12-13.**

(33) 23 cases pertanyents a la noblesa i 28 al clergat. Cfr. mapa núm. 1. Per a una correcta comprensió d'aquest mapa, cal tenir en compte que sota l'epígraf **edificis** hi hem ajuntat les cases, granges i masos i sota l'epígraf **terrenys**, totes les extensions

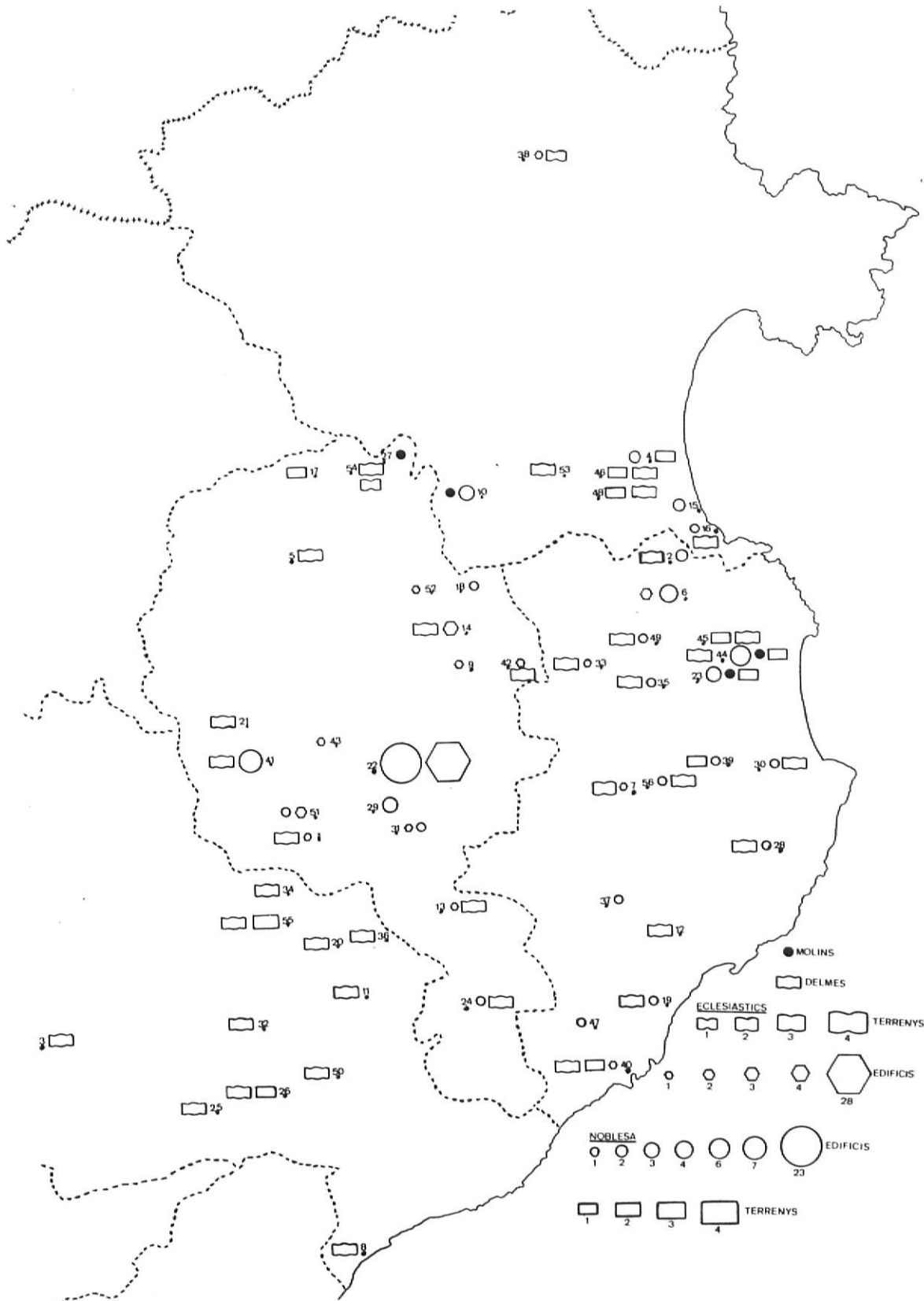
nombrosos béns pertanyents a convents de Girona ciutat i d'altres establerts a pobles com Sant Feliu de Guíxols i Banyoles.

En canvi, tenim nombroses notícies sobre l'ús que els francesos van fer dels drets de percebre censos, censals, delmes i altres impostos pertanyents a les comunitats religioses, així com els sovintejats pactes establerts entre ambdues parts. En relació als impostos que percebia la Catedral, els francesos nomenaren un Procurador —Benet Castellar— per tal que vigilés les rendes del capítol i la suma que corresponia al govern intrús com a administrador dels béns de les canongies vacants i dels absents (34). Després del típic estira i arronsa —el capítol creia que el Procurador havia d'ésser nomenat per la Catedral— s'arribà a l'acord que els llibres de cobrament dels impostos fossin portats alhora pel Procurador nomenat pels francesos i el canonge Manuel Valpany (35). Davant la important quantitat de diners en moviment, el considerable nombre de propietats i l'enrenou que suposava que els napoleònides passessin a cobrar personalment, poble per poble, les quantitats que els pertocaven dels ingressos de la Catedral, l'Intendent Rouyer de Lemetz decideix confiar que els encarregats de la Catedral cobrin

individualitzades de camps i terres que tenien una extensió que oscil·lava entre les 50 i 100 vessanes. Com a indicació general, afegim que els números que estan situats sobre el punt que assenyala la situació geogràfica d'una ciutat o vila no són més que el lloc que hem donat als pobles per **ordre alfabètic** i que per al mapa núm. 1 són els següents: 1, Aiguaviva. 2, Albons. 3, Arbúcies. 4, l'Armentera. 5, Banyoles. 6, Bellcaire. 7, La Bisbal. 8, Blanes. 9, Bordils. 10, Calabuig. 11, Caldes. 12, Calonge. 13, Cassà. 14, Cervià. 15, Empúries. 16, l'Escala. 17, Esponellà. 18, Fallines. 19, Fanals. 20, Franciac. 21, Ginestar. 22, Girona. 23, Gualta. 24, Llagostera. 25, Maçanes. 26, Maçanet. 27, Orfans. 28, Palafrugell. 29, Palau Sacosta. 30, Pals. 31, Quart. 32, Riudarenes. 33, Sala (la). 34, Salitja. 35, Serra. 36, St. Andreu de Salou. 37, St. Cebrià dels Alls. 38, St. Climent. 39, St. Feliu de Boada. 40, St. Feliu de Guíxols. 41, St. Gregori. 42, St. Joan de Mollet. 43, Talalà. 44, Torroella M. 45, Ullà. 46, Valverella. 47, Vall d'Aro. 48, Ventalló. 49, Verges. 50, Vidreres. 51, Vilablareix. 52, Vilafreser. 53, Vila-robau. 54, Vilert. 55, Vilobí. 56, Vulpellac. Per altra banda, el nombre que hi ha sota el senyal convencional oportú (un quadrat, un cercle, etc.) indica les unitats detectades d'un determinat tipus de propietat que pertanyia a una determinada classe social. (p.e. el núm. 22 correspon a Girona que té les 23 cases esmentades, que pertanyien a la noblesa i 28 al clergat...).

(34) A.C.G. **Llibre de Resolucions Capitulars**, núm. 74 (març 1807 - maig 1812), 27 de març de 1810.

(35) *Ibidem*. 30 de maig.



Mapa 1. — Tipus de béns sota segrest.

el total i els entreguin la part que els corresponia (36). No és d'estranyar l'interès dels francesos per controlar els ingressos de la Catedral, ja que tenim notícies que en un sol any aquells pujaren a la xifra de 47.000 lliures (37). De tota manera són continuades les queixes dels integrants de la Catedral davant el volum d'ingressos que s'atribueixen a béns i dominis (38), sobretot quan els francesos es fan totalment seus els ingressos de fruits, cases delmeres i novens (39).

Per donar una lleugera idea dels ingressos anuals que entraven a les arques del clergat adjuntem el següent quadre Njm. 2, que assenyala el rendiment en lliures de l'impost de la Mitra —que era d'ús exclusiu del Bisbe— des del 1810 al 1814 (40):

Quadre núm. 2

Anys	Fruits	Vi	Lluïsmes	Grans	Censos	Arrendaments	Curia
1810	—	279	100	9.688	—	—	4.500
1811	—	—	664	210	637	1.055	5.736
1812	—	—	2.338	913	3.757	4.025	4.881
1813	—	—	407	—	3.084	3.945	4.199
1814	7.320	—	1.509	—	—	—	4.314

En primer lloc veiem que el total del que es cobrava en un any per un sol impost —en aquest cas el de la Mitra— arribava a la xifra de 14.567 lliures per l'any 1810, 8.302 pel 1811, 15.914 pel 1812, 11.635 pel 1813 i 13.143 pel 1814, quan tota la ciutat de Girona els anys de normalitat impositiva pagava en concepte de Cadastre una xifra que voltava les 8.000 lliures.

(36) *Ibidem* 27 d'agost. Diu Rouyer de Lametz, «queriendo además dar un testimonio de la confianza particular que tenemos de los Sres. Administradores de la Renta de la Catedral de esta ciudad. Decretamos lo siguiente: los administradores de los Canónigos de la Catedral de Gerona continuarán como antes en percibir la totalidad de las rentas de dicho Cabildo. Se hará (un cop acabades les collites) la definición de cuentas y su resultado se repartirá a los Canónigos en ejercicio y al Gobierno que representa a los ausentes».

(37) A.C.A. HISENDA. Caixa XII. Lligall 1. **Comptabilité.**

(38) A.D.G. **Comunicados autoridades francesas de ocupación.** 1810-1814.

(39) A.C.A. HISENDA. Caixa XXXII. Lligall 2. **Contributions departament Ter et Segre.** 1812-1813.

(40) A.D.G. Secció C. Lligall 117, núm. 3. El càrrec de bisbe va estar vacant a partir del 1810 en morir Ramírez de Arellano. A partir d'aquest moment desconeixem qui fou el beneficiari d'aquests ingressos.

Es clar que el Cadastre havia anat perdent incidència sobre la realitat econòmica degut a la manca de revisions periòdiques. L'impost sobre el vi es cobra per última vegada l'any 1810 i els fruits no es tornen a cobrar fins al 1814, la qual cosa confirma totalment el que dèiem abans que els francesos progressivament s'anaven fent seus tots els impostos pertanyents al clergat.

Per altra banda, de la situació en què quedaren els convents després de la fugida dels francesos —i de l'ús que van fer dels confiscats (41)— no en tenim gaires notícies, encara que d'una revisió feta l'any 1814, després de la fugida dels francesos se'n desprèn que gairebé tots els convents trobaven a faltar els llibres de cobraments de censos i delmes i alguns objectes de valor (42).

— Bens pertanyents a la noblesa

També foren nombrosos els béns confiscats als nobles i terratinents, tot i que els francesos tractaren amb molt de respecte els gironins més rics i il·lustrats que continuaren residint a la ciutat després dels setges. Així, els seus decrets desamortitzadors afectaren només els nobles que havien fugit cap a zones allunyades del domini francès —cas del Comte de Solterra, que era el contribuent número u de Girona; del Baró de Sabassona, que col·laborava amb la Jun-

(41) Intent d'establir els tribunals i les presons al Convent del Carme. Algunes de les ordres i subhastes portades a terme es troben a l'A.C.A. HISENDA. Caixa LIX. Lligall 3. **Contributions Departament du Ter.** 1812 i a l'A.H.M.G. **Gazette de Gironne** núm. 58.

(42) Al Convent de la Mercè diuen que els francesos s'han endut «pinturas y objetos de bellas artes e historia natural» i que «lo perteneciente a bellas artes como retablos, imágenes y la magnífica perspectiva del Novenario de almas presumo por conjeturas que lo quemaron». Els Caputxins d'Olot contesten dient que «no creo que el gobierno intruso haya expatriado nada (...) a no ser que fuese la Custodia, Globo y seis cálices por ser de plata, muy bien dorados». Al Monestir de Sant Daniel i la Col·legiata de Sant Feliu diuen que s'han quedat gairebé sense res. Cfr. A.D.G. **Correspondència 1814-17 a 1822.**

ta Superior de Catalunya; del Baró d'Esponellà, etc.— i als que havien estat expatriats a França perquè s'havien distingit en la lluita contra els francesos durant els setges.

Com ja hem dit, la resta de components de les classes privilegiades que restaren a Girona no foren mai molestats per les autoritats intruses, gràcies sobretot a l'esperit de col·laboració que aquests manifestaren en les relacions amb els francesos, encara que pel seu comportament hom no els pugui titllar d'afrancesats. Entre aquests casos, cal destacar el Baró de Foixà —batlle de Girona durant aquests anys—, el regidor Ramon de Manresa, el Baró de Vilagaià (Francesc de Delàs), els Caramany, els Pastors, els Rich i tants d'altres que creieren més oportú evitar enfrontaments oberts amb els capitosts napoleònics i ocupar càrrecs a l'Ajuntament o als Consells Municipals que funcionaren aquells anys (43).

V. TIPUS DE BENS LLOGATS. EXTRACCIO SOCIAL DELS LLOGATERS

La mostra de llogaters de béns i dominis que esmentarem a continuació no és exhaustiva (44), però creiem que ens pot assenyalar amb una certa aproximació quina era la professió i residència dels interessats a llogar béns confiscats al Reial Patrimoni, la noblesa i els eclesiàstics. Hem trobat un total de 73 llogaters, que tenien les professions següents:

(43) Cap d'aquests nobles gironins no va tenir problemes seriosos després de la fugida dels francesos. Segons Carles RAHOLA, «La dominació napoleònica a Girona», Barcelona, La Revista, 1922, p. 29 les úniques acusacions serioses d'afrancesament —que en alguns casos els costaren l'expatriació fulminada— realitzades a Girona anaren contra En Sebastià Batailler, capellà militar, En Narcís Porcalla, metge de l'Hospital Militar, i En Narcís Germen, Controlador d'hospitals de campanya i duaner de Girona i la Jonquera; a més dels casos també citats per RAHOLA de Tomàs Puig, Corregidor, i Josep Antoni Viader, metge.

(44) En aquesta primera contribució a l'estudi de la desamortització napoleònica ens hem limitat a cercar els llogaters de béns i dominis consignats en els notaris de Girona ciutat. Amb tot, creiem que la mostra és prou representativa ja que l'estructura centralitzada de l'administració francesa feia que molts llogaters de comarques haguessin de venir a legalitzar els contractes davant de notaris de Girona. Els resultats de la nostra recerca formen el mapa núm. 2. L'ordre alfabètic dels pobles on hi ha llogaters és el següent: 1, Banyoles. 2, Bordils. 3, Borgonyà. 4, Celrà. 5, Cervià. 6, Flaçà. 7, Girona. 8, Llambilles. 9, Madremanya. 10, Maçanet. 11, Santa Coloma. 12, Sant Feliu G. 13, Serinyà. 14, Tordera.

Quadre núm. 3

Negociants:	9
Pagesos:	6
Flequers:	5
Adroguers:	4
Menestrals:	4
Paperers:	4
Treballadors:	4
Llauradors:	3
Carnissers:	2
Causídics:	2
Comerciants:	2
Fusters:	2
Hortolans:	2
Mestres de cases:	2
Moliners:	2
Paraires:	2
Apotecari:	1
Blanquer:	1
Calceter:	1
Cirurgià:	1
Corder:	1
Esparter:	1
Ferrer:	1
Fideuer:	1
Mariner:	1
Masover:	1
Metge:	1
Mitger:	1
Patró de Matricula:	1
Sabater:	1
Sastre:	1
Soltera:	1
Vídua:	1

Quant a la localització geogràfica dels llogaters, gairebé la meitat residien a Girona ciutat —exactament 31— i quantitats menys importants a Celrà i Sant Feliu de Guíxols (45).

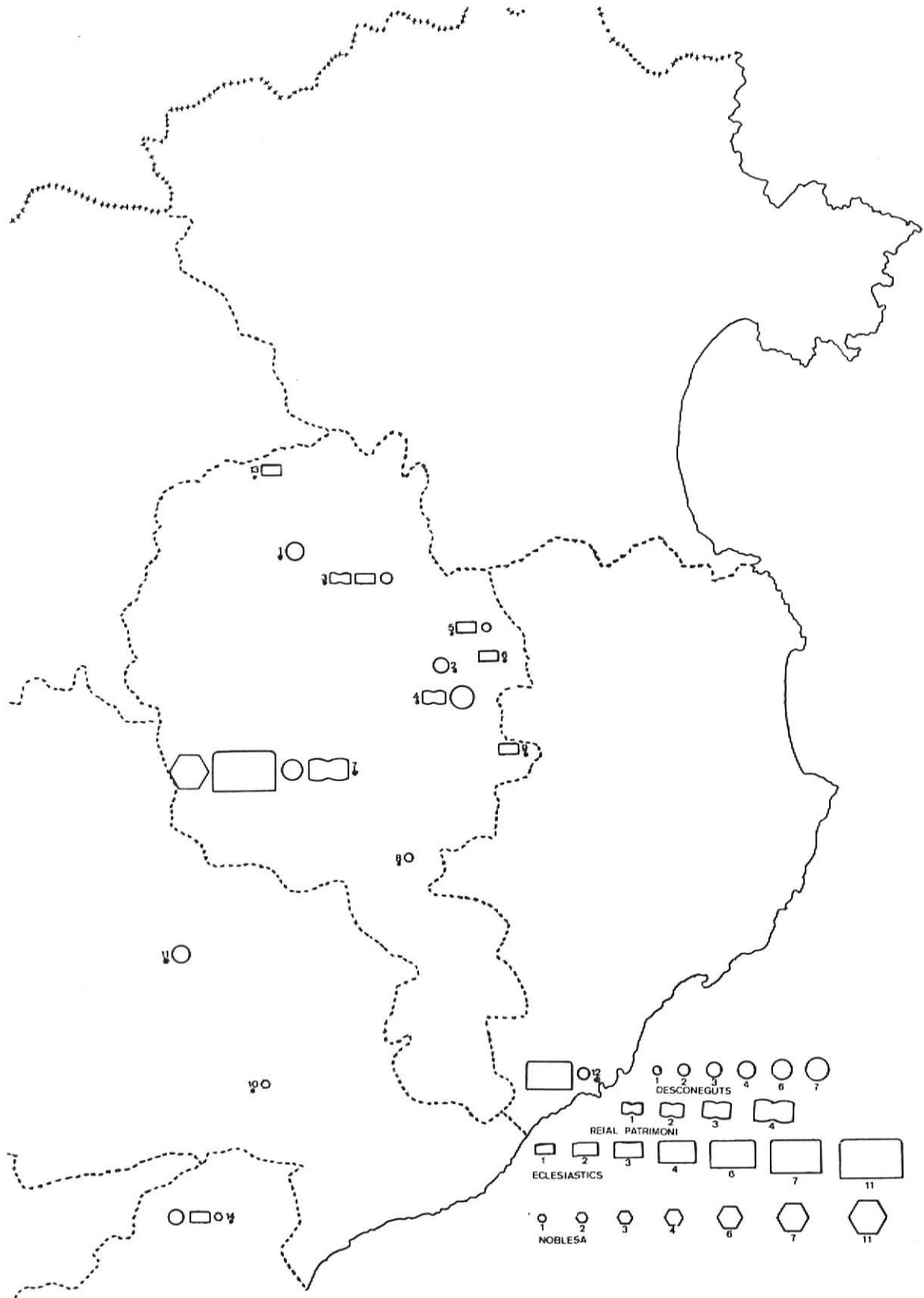
Hem intentat agrupar les distintes professions en grans grups professionals per tal d'escatir quin sector de producció es trobava en millor disposició econòmica per accedir als béns confiscats. Heus-ne ací el resum:

Quadre núm. 4

Alimentació i derivats	15
Agricultura	12
Negociants i comerciants	11
Activitats tèxtils	6
Construcció	6
Professions liberals	4
Indústria del cuir	2
Indústria del metall	2
Varis (46)	16

(45) Vegi's apèndix III.

(46) A l'apartat de varis, davant la dificultat de classificar-los a d'altres apartats, hi hem posat els treballadors, menestrals, paperers, mariners, vidues i solteres.



Mapa. 2. — Béns llogats procedents de segrest.

Aquest quadre ens informa de l'absència gairebé total entre els llogaters d'individus pertanyents a les classes benestants de Girona, encara que caldria esmentar la presència d'un cirurgià, un metge i dos Procuradors Causídics. Entre la resta de llogaters destaca el nombre d'agricultors, dels negociants i comerciants i —sobretot— les 15 persones pertanyents al sector d'alimentació i derivats.

Espigolant en els manuals d'acords i papers de la correspondència francesa, hem trobat d'altres llogaters de béns i dominis —tot i que no hem localitzat l'escriptura— segurament pel fet que formalitzaren la transacció notarial fora de Girona ciutat. Entre aquests llogaters cal esmentar Mossèn Narcís Vidal, que va llogar a Quart els béns d'un Marquès expatriat a França i una casa amb dos hortets del Comte de Solterra pel preu anual de 40 lliures (47), un ferrer de Bordils, un pastisser de Girona, l'esmentat Josep Rovireta i una sèrie de cognoms —sense especificar professió— segurament francesos (p. e. Fraisse, Jeanfre).

— Llogaters més importants. Tendència a formar companyies

Generalment, els termes en què es redactava el contracte entre el llogater i l'administrador de béns i dominis (48), fa creure que es venien o llogaven el domini útil, sense que mai quedés en dubte la vertadera propietat del terreny o casa confiscada (49).

(47) A.C.A. HISENDA, Caixa XII, Lligall 1 i caixa LXV, lligall 3 respectivament.

(48) Vegi's apèndix I.

(49) Cal distingir entre el domini útil —que es podia traspasar d'una persona a una altra i el domini directe que consistia en la vertadera propietat de la terra i generalment pertanyia a un noble o a l'església. Totes les èpoques que hem trobat assenyalen el traspàs del domini útil, però mai del domini directe que restava a mans dels napoleònides com a administradors dels béns confiscats. De tot contracte de traspàs o venda del domini útil, l'administrador o detentor del domini directe en rebia una part estipulada. Sobre el funcionament d'aquests drets, vegi's els articles de J. MADURELL, «Derechos enfitèuticos en la diócesis gerundense» a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XVI (1963), pp. 249-297 i A. MASIA DE ROS, «Derechos señoriales y dominicales en la comarca de Gerona» a *Anuario de Historia del Derecho Español*, XIX (1948-49) pp. 547-556. Agraïxo al Dr. Pelai NEGRE i PASTELL les indicacions que m'ha donat sobre les relacions jurídiques entre aquests distints drets.

Entre els llogaters més importants cal esmentar Llorenç Barceló (50), Josep Bruguera (51), Joan Gratacòs (52) i Francesc Callicó (53), i dels que paguen més a Sebastià de Ferrer, paperer de Borgonyà —300 lliures pel domini útil d'una casa i una peça de terra pertanyent al Reial Patrimoni— i Josep Sunyer, patró de matrícula de St. Feliu de Guíxols que pagà 234 lliures pel domini útil d'una casa amb vinya que estava a directe domini del Monestir de Monjos de St. Feliu (54).

També coneixem casos en què una sèrie de senyors s'agrupen en companyies i així —en augmentar els seus capitals— poden optar a arrendaments de cases senyorials i finques de gran extensió. Poden fer esment de la companyia formada per 2 negociants, 1 fuster i 1 mitger de Girona —lloguen un Mas molt extens al pla de Girona que havia estat propietat del Sr. Belloch—, i la integrada pel cadirer Benet Coromines i el baster Francesc Serra, denunciats el 1814 per haver llogat béns i dominis durant els anys d'ocupació i que publicaren un escrit de denúncia complicant en afers del mateix tipus a representants de les classes benestants de la ciutat (55).

Aquest moviment desamortitzador, centrat sobretot en els anys 1812-1813, perdé força a mida que les armes napoleòniques començaren a

(50) Carnisser de Girona, compra el domini útil d'una casa del Reial Patrimoni i set vessanes i mitja de terra a Vilablareix que estava a directe domini del Baró d'Esponellà. Pagà 55 lliures i 66 lliures respectivament. Cfr. A.H.P.G. Notari M. Lagrifa. 1811-1812, núm. 1.068, 30 setembre 1812.

(51) Pagès de Tordera, compra el domini útil d'un terreny per sembrar-hi blat i una casa amb terres. Pagà 25 lliures i 67 lliures respectivament. Cfr. A.H.P.G. Notari M. Lagrifa. 1813, núm. 1.069, 31 març 1813.

(52) Paperer de Borgonyà, compra el domini útil d'una casa amb hort a Banyoles, dues vessanes de terra a la dita vila i un cens que estava a directe domini del Monestir de Banyoles. Paga 88, 59 i 42 lliures respectivament.

(53) Moliner de Girona, compra el domini útil de 4 vessanes que estaven a directe domini del Monestir de St. Pere de Galligants i 4 vessanes i mitja de terra confiscada al mateix orde religiós. Paga 162 i 137 lliures respectivament. Cfr. A.H.P.G. Notari J. Bou 1812, núm. 648, 30 novembre i 29 juliol 1812.

(54) A.H.P.G. Notari Puig i Dorca, 1808-1812, núm. 912 i notari M. Lagrifa. 1813, núm. 913. Cal advertir que encara que assenyalen sempre qui tenia el directe domini —Reial Patrimoni, noblesa o eclesiàstics— tots aquests drets havien estat confiscats en benefici del govern francès.

(55) A.H.M.G. *Manual d'Acords 1814*, fol. 17 i 38.

ésser derrotades i es veié clar que l'hora de deslliurar-se del jou francès era propera. Així veiem que, cap a les darreries del 1813, se signen moltes notificacions de comiat per part de gent que tenia arrendades propietats pertanyents a béns i dominis (56), tal vegada per por que en arribar les tropes espanyoles prenguessin represàlies contra ells.

CONCLUSIONS

Hi ha tres aspectes en aquest tema que crec important insistir-hi: el volum de les propietats desamortitzades, els ingressos que en van treure els napoleònics i la resposta de la gent del país davant d'aquests béns confiscats.

Pel que fa al volum dels béns desamortitzats a les comarques gironines i fent un càlcul aproximatiu, es pot fer la valoració següent: un centenar de cases, 6 molins, unes 300 vessanes de camps per conrear, 49 masos amb unes extensions de terres que oscil·laven prop més de les 50 vessanes per als més petits i 200 vessanes per als més grans, i unes 87 «parts» de delmes pertanyents gairebé tots als ordes religiosos, és el total de les propietats integrades en l'organització de béns i dominis.

Quant als beneficis aconseguits pels francesos, comptem amb molt poques notícies. Els ingressos del lloguer de béns i dominis al Cantó de Girona, de mitjan 1810 a mitjan 1811, va rendir a les arque intruses unes 50.000 lliures (57). Per la nostra part, les actes de lloguer o venda que hem enregistrat sumen la xifra de 5.417 lliures, 9 sous i 5 diners. Amb tot, aquestes xifres no són més que una part dels ingressos que hem localitzat, ja que desconeixen quines sumes aconseguïren els francesos en fer-se seus la majoria dels drets que pertanyien als convents i nobles.

Altrament ja hem vist que la gent més atreta al lloguer de béns i dominis comptava amb una certa preponderància de negociants, agricultors i gent que es dedicava al comerç en general. Això tal vegada voldria dir que les classes benestants gironines es van mantenir apartades de negociar amb les terres confiscades, però sembla que hi hagué una tendència a emprar «homes de palla» en aquelles transaccions que semblava que podien portar-los problemes en l'esdevenidor. Així el noble Narcís Rich llogava cases de la seva propietat a béns i dominis perquè aquests a la vegada les subarrendessin a altres persones, i així ell personalment no constava entre els col·laboradors. Aquesta mateixa tècnica fou utilitzada per altres nobles per llogar béns confiscats pels francesos. Així el batlle Baró de Foixà feia servir d'home de palla el Procurador Antoni Do-

criat Benet Batlla, i el Comte de Solterra el notari Carles Prat i Plana (58). Això pot indicar una certa negociació de la gent benestant amb béns confiscats, encara que cobrint les aparences.

Per acabar, cal esmentar que —llevat d'algunes mesures aïllades (59)— la desamortització napoleònica no fou en cap moment un intent de reforma agrària i que el seu objectiu prioritari era aixecar l'economia mitjançant l'aprofitament de grans extensions de terra que havien restat fins al moment a mans de les oligarquies locals, fins al punt que mai no posaren en dubte el sistema de propietat vigent a l'Antic Règim.

APENDIX I

Acta notarial de lloguer de Béns i Dominis Nacionals pertanyents als francesos

«JOSEPH ROVIRETA Administrador dels Bens Nacionals dels Cantons de Gerona, de mon grat y certa siensia, confeso y regonech á Llorens Barceló Carnicer de la mateixa Ciutat, encara que absent, que per mans de tercera Persona me ha donat y pagat comptants realment y de fet en presencia del Notari y Testimonis baix escrits SEIXANTA SIS lliures bars. y son per lo lluisme y foriscapi a dits bens degut per raho de la venda à ell y als seus per Francisco y Geroni Quintana masovers del lloc de Vilablareix de set vessanas y mitja de terra apertinencias de aquella pessa de terra de montaña y Rocosa de major tinensa situada en lo Veynat de montilibi Parroquia de St. Feliu de Gerona y apertinencias de la terra propia del Baró de Esponella llargament designada y confrontada en lo acte de dita venda rebut en poder de Joaquim Ribot Notari Publich Collegiat de Gerona als dos mars ultim passat per Preu de tres centas lliuras, Las quals set Vessanas y mitja de terra són á Dominici Directe de dit Baro de Esponella, y vuy lo lluisme pertany als referits bens Nacionals per ser aquell expatriat, y paga lo dit Llorens Barcelo en forsa de ordre al Govern. Per lo que firmo la present, lloant y aprobant la sobrecalendada venda salvo lo dret de cobrar los Lluismes, si es que se dexa per raro del Establiment fet a dir Pare y fill Quintana. Tot lo que fou fet en la present Ciutat de Gerona als trenta dias del mes de se-

(58) A.H.M.G. **Manual d'Acords 1814**, fols. 17 i 38. A l'escrit de justificació, Serra i Coromines al·leguen que, en els anys de dominació napoleònica, s'havien hagut de subjectar als nous governants i no podien obeir al govern espanyol mentre que «si debía y podía el conde Solterra y otros de su clase viviendo en España (sic) y no ignorando las órdenes sobre arriendos».

(59) Estimular amb mesures pecuniàries el conreu dels camps, entregar terres als masovers, etc. Cfr. Joan MERCADER, «José I: aspectos económicos» a **Hispania** núm. 129. C.S.I.C., Madrid, 1975, pp. 121-152.

(56) Vegi's apèndix II.

(57) A.C.A. HISENDA, Caixa LXV, lligall 3. **Dominis 1810-1811**.

mènec; el regidor Ramon de Manresa, el seu tembre any de la Nativitat del Señor mil vuyt cents dotze, presents per testimonis Benet Carreras Escrivent i Miquel Bosch Sabater los dos de Gerona y Jo Dn. Francisco Ignaci Lagrifa Notari Publich Collegiat de dita Ciutat, que fas fe coneixen dit Señor Administrador Confident y que a propria má firmá. Joseph Robireta en dit nom. Dn. Francisco Ignaci Lagrifa Not.

Font: A.H.P.G. Notaria núm. 2 de Girona. Vol. 1068. Notari Fco. Lagrifa, anys 1811-1812.

APENDIX II

Acta de comiat d'un arrendador de Béns i Dominis Nacionals i raons que l'induixen a prendre aquesta decisió

«En la ciudad de Gerona á los veinte y tres dias del mes de Diciembre, de el año de mil ochocientos y trece, Pedro Duch Labrador del termino del Lugar de Vilovi obispado de Gerona, constituhido personalmente en la casa del proprio domicilio y presencia de Mr. Devienne Inspector, Gefe de servicio de la Administracion del Registro y de Dominios en los Departamentos del Ter y del Segre, junto conmigo el Notario y testigos baxo nombraderos, presentó, o bien por mí el dicho Notario hizo presentar, y notificar al dicho Mr. Devienne, á quien ha dicho pertenecia este conocimiento, Mr. Ambert, Director Principal de la Administracion del Registro y de Dominios en cataluña un escrito de Despido del thenor siguiente = M.I.S. Administrador de Dominios Pedro Duch Parcero de la Heredad nombrada Manso Pasqual del termino del Lugar de Vilovi, que era de Felician Thió ausente en el dia ocupada por el Gobierno, expone obsequiosamente á V.S.: Que teniendo arrendada la dicha Heredad á parceria con obligacion de haver de dar despido, ó desaucio, vulgo comiat con anticipacion de un año, siempre que quiera separarse de ella; no le es posible continuar con dicho arriendo, ya por el continuo servicio de vagages y pago de contribuciones extraordinarias que le es imposible continuar por haverse reducido sus caudales á quasi nada, y ya por el temor de ser asesinado en la casa de dicho manso, que es sola, y separada del Poblado, por los vagos malechores que atropellan el Pahis; por cuyas razones y otramente no acomodarle seguir con dicho arriendo, dá despido, ó desaucio, vulgo comiat á V.S. con anticipacion de un año, en virtud del qual, desocupará la dicha Heredad la vigilia del dia de Navidad de mil ochocientos catorce, baxo las circunstancias de poder despues *percivir y recoger la cosecha del Trigo que dexará sembrada al tiempo de la desocupación*, segun es este el estilo del Pahis = Rendidamente suplica se tenga V.S. por dado el referido despido, vulgo comiat, y que tenga á bien admitirlo por ser arreglado al convenio y conforme á equidad y Justicia = Instando, como insta al Señor Dn. Francisco Puig y Dorca Notario del colegio

de Gerona levante auto de la presentacion y notificacion de la presente exposicion, satisfecho en sus legitimos derechos = Y para mas verdadera presentacion y notificacion del dicho escrito de Despido entregue de el copia al dicho Mr. Devienne, quien aceptandola dixo, que aceptaba el dicho Despido, o desaucio, vulgo comiat, con tal empero que el arriendo corra medio año mas, si así fuere la costumbre del Pahis, u otramente no huviese convenio en contrario: De cuyas cosas el dicho Pedro Duch requirió á mí el dicho y baxo escrito Notario levantase el presente auto publico que fué hecho en los dia, mes, año y lugar arriba dichos: siendo presentes por testigos Juan Pou Escriviente y Salvador Fabregas Negociante, ambos de la presente ciudad para esto llamados. De que doy feè. Francisco Puig y Dorca, Notario.

Font: A.H.P.G. Notaria 6 de Girona, Vol. núm. 913. Notari Puig y Dorca, any 1813.

APENDIX III

Professió i residència dels llogaters de béns i dominis nacionals

Girona

31, llogaters; 7, negociants; 2: carnisers, mestres de cases, adroguers, causídics, moliners; 1: paraire, passamaner, blanquer, esparter, sabater, vídua, fideuer, hortolà, masover, metge, soltera, flequer fuster, mitger.

Celrà

9, llogaters; 3, menestrals; 2, pagesos; 1, calce-ter, fuster, flequer, treballador.

Sant Feliu de Guíxols

8, llogaters; 2, comerciants; 1, ferrer; flequer, hortolà, patró de matrícula, mariner, adroguer.

Tordera

5, llogaters; 2, pagesos, treballadors; 1 flequer.

Borgonyà

4, llogaters; 4, paperers.

Santa Coloma de Farners

4, llogaters; 1, negociant, flequer, adroguer, cor-der.

Banyoles

3, llogaters; 1, negociant, cirurgià, paraire.

Bordils

2, llogaters; 1, pagès, menestral.

Cervià

2, llogaters; 1, treballador, sastre.

Flaçà

1, llogater; 1, llaurador.

Llambilles

1, llogater; 1, pagès.

Madremanya

1, llogater; 1, llaurador.

Maçanet

1, llogater; 1, apotecari.

Serinyà

1, llogater; 1, llaurador.

Font

Buidatge dels protocols de l'A.H.P.G.